

palackba szorítani. Lázár Ervin olyan művészi jelzőrendszerrel dolgozik, mely érzékeli a körülhatárolhatatlant is. Egy-egy felszínes szóváltás: mögötte emberi sorsok kuszálódnak össze, marnak egymásba, ébredő szerelem rezdül meg a gyűlölet fojtó szálai között. Csillan valami fény, kialszik, egy kelttészta-húsú presszósno marad, akinek „piszkos szélű körme elkékkült a töredezett vörös lakk alatt”. De a fény van, létezik, s ezt a bizonyosságot senki sem veheti el az olvasótól. Belső harmónia születik itt. A fény erősebb, mint a valóság. Ereje van, hogy átalakítsa a valóságot.

Szándékosan választottam ki Lázár Ervin legjobb írását. Legtiszább művészi erényei összpontosulnak benne. De a többiben is ott a törekvés afelé, a keresése annak, amit a legjobban itt oldott meg. Tud cselekményt fűzni, bonyolítani — példa rá a *Ha okos vagy, mint a kigyó* —, tud humoros lenni — ott a *Bartusek Géza, a kutya* — és tud groteszket írni — példa rá a modern hangütésű *A kuka* —, mégsem szellemes történetek vagy abszurd komédiák alkotják Lázár Ervin világát. Azt próbálja megkeresni, amit sohasem lehet „tisztázni”, amit csak egyszerre önmagában és összefüggéseiben lehet megérezni és megérteni; oly zárt és oly nagyon összefüggő, hogy lehetetlen felbontani.

Mondjam azt, hogy az „élet titkát” keresi? Az embert keresi. S az ember ki-

mondhatatlan. Finom írásaiban szerepet kap a hangulat és szerepet kapnak a tárgyak. Egy darab kő, vagy egy asztal is jellemezheti az embert. De mögötte lüktetés van, élet, nemcsak reprodukált sors, hanem maga a valóság, az, ami már igazabb is a valóságnál, amit az író belső békéje szült újra valósággá. . . .

Nem kiegyensúlyozott kötet a *Csonkacsütörtök*. Biztató, de mégis mutató hangú fiatalkori írásokkal indul. Mindenki maga keresi meg a maga világát. Lázár Ervin tudja is ezt. Az első kötet jel is. Összegező is. A könyvebb, lágyabb toll már az asztalfiókba került, a szavak egyre nehezebbek, leírhatatlanok lesznek. Mindegyikért külön meg kell küzdeni. Így lesz az íróból író. Ő maga tűzi ki ezt a programot. Kötete címét, a „Csonkacsütörtököt” így magyarázza: „Dunántúl egyes vidékein a farsangot lezáró, hamvazószerdát követő csütörtököt nevezték így, azt a napot, amelyen már ködbe veszett a farsang fénye, megszűnt a böjt újdonsága, s következtek az elmélyülés és az akarat hétköznapijai.”

Lázár Ervin első kötet a „böjt”, az elmélyülés, az akarat első napja. Nem csoda, hogy egyenetlen, hogy itt-ott mesterei hangját véljük felfedezni írásaiban. De máris jó fegyvertára van, írásai jó magyar novellistát ígérnek. (*Szépírodalmi Könyvkiadó 1966.*)

PÁLYI ANDRÁS

SIMONYI IMRE: NE SÍRJATOK

Az egyetemes irodalom fő kérdéseit — kialakulásától fogva napjainkig — néhány alternatíva fogalomképletébe tűrhetően be lehet zsúfolni. Ilyen a háború vagy béke, a társadalmi igazságtalanság vagy egyenlőség, amelyek általánosítva a szeretet vagy gyűlölet, meg ugyanúgy az oktalanság vagy értelem princípiumába tartoznak. A háború vagy béke — modern fogalmazásban — a végpusztulás vagy megmaradás kérdés-komplexuma nemcsak örök, de mindig idősebb, nemcsak fontos, de egyúttal általános is. Ezért kell legfőképp örömmel üdvözölnünk Simonyi új verseskötvét, amelyben a személyes érdekű versek mellett ugyanolyan természetes hangon szólalnak meg a közösségi érdekű magasló költemények.

Simonyi szokatlan alkatú lírikus napjainkban. Nemcsak a nélkülözések emlékével terhes ifjúkora, a viszonylag későn jött elismerés, hanem valóban alkata, az öntörvénye által szabályozott

költői magatartás teszi azzá. Verseiből jótékonyan hiányzik a műhelymunkákra jellemző szándékosság; nem akar okvetlenül fontosat, nagyot, örökérvényűt mondani. Megleli a kicsit, az egyszerűt is. Nosztalgikus visszaemlékezéseiben ugyanakkor ott bujkál az örömebből ki- semmizett ifjúság társadalmat vádoló emléke. Ez magyarázza befeléfordulásra hajlamos természeti képeit is. (*Késő ősz.*)

Mélyáramú szomorúsága változatos módon ölt testet. Költői skáláján a visszavágyódás szelíd hangjai mellett meglegelhetők a kemény, férfias, mondatokba tördelt panaszok is. (*Karácsony, 1929.*) Másutt ez a hang bensőséges-melegeten vall a költő hazatalált örömről. (*Itthon.*) Önközpontú figyelme erőteljes érzékenységgel reagál mind a múlt, mind a jelen fájdalmára és örömére, akár egyéni az, akár a közösségin keresztül lett sajátjává. Világosan, egyszerűen szerkeszt. Nemcsak a külön fejezetbe gyűjtött szatírák, de csaknem az

egész kötet jellemzője az a sajátos finctor, amely fény-árny rezgéseivel meglepő újszerűen emeli ki a mondanivalót. Betlehem-játékos gyerekkorára emlékezve, így jelenik meg a játék hevében a kor rettenete:

*hátha egy napon majd futni kell
Heródes vagy a csendőrök elől.*

(Újféli mise)

Simonyi számára természetes, hogy az őt ért sérelem általában is jogtalanság. Bátor ítéletei letisztultak. Szigorúak magáért, de magával szemben is. Ez a szigorúság, ez a szókimondó egyszerűség vezet el egyrészt addig, hogy absztrakt festményekre emlékező, torz szimbólumokkal, ceremónia nélkül szabadítsa föl a lélek mélyáramait (*Mintha egyre több golyó, Mint az a köfejtő*); másrészt addig, hogy a valódi szatírák szférájába hatoljon (*Felvétel a valóság túlsó oldaláról, Leckemondás*). Szatíráinak éle a vizet prédikálók, a fogjuk meg és vigyétek, emberek, a társadalom hiénái ellen irányul. Mélyszántás ez, a talaj előkészítése, hogy beérjen az igazi termés. Fölvillantja az emberiségre leselkedő legkínzóbb veszedelem, az atomháború rémét, hogy azután érzékeny fülekbe kiáltsa a vigasztaló szót. A nagy atomtámadás után „*csupán / egy elmaradt randevú / álldogál / egy eltűnt utcasarkon*” — írja a *Vers* utolsó sorai-ban, de nem áll meg a kilátástalanság hullámvölgyében. A kötetet záró nagy versekből ódai szárnyalással tör fel a megoldás emberi hangja:

*Hazugságaink múltán múlva
gyávaságaink múltán múlva
árulásaink múltán múlva
barátaim
feltámadunk.*

(Húsvét)

Simonyi kötetében ekként legnagyobb hangsúllyal a lét vagy nem lét kérdése kerül felelősséggel teli egyéni megvilágításba. Leginkább az kétszert csodálatra, hogy a kétely rideg keserűségét milyen meleggé képes bűvölni a rajta felülke-rekedő bizalom. A *Szomszédolás* barátságos biztonsága, oldott lírai hangvétele a kedves paraszti szokásból indulva látóközelpontba hozza az internacionalizmus nagyszerű eszméjét, annak elszánt akaráására inspirál.

Ha főbb vonalaiban, íme, fölépítettük is a kötet gondolati, tartalmi vázát, sok apró, de lényeges motívum kimaradt. Tallózzunk hát közöttük! Simonyi póré őszinteséggel vall a szerelemről is: a pusztá vágy és az intellektuális igény feszül ezekben a költeményekben. Dinamikus nyugtalanság ered belőlük, ki-rajzolva a csillagokba törő embernek a természet törvényei által mégiscsak korlátozott egyéniségét. Mélyről, az érzelmek sivataghomokjává lett szikláitól, túlterhelt emocionális rövidzárlattól indul el, hogy aztán észrevétlenül lendüljön a magasba. A *Nem tudom* az elhídegülés, a szereteten kívüli üresség fojtott, fájdalmas életrajza. Ez a szerelmi líra helyenként embertelenül hidegfejű, tárgyként kezeli önmagát és érzelmeit, de egyre visszacsap a saját, jóleső örömmel nyugtató ellentétébe (*Tizenkét valomás, utószóval*).

A mondanivaló sodró lendülete nem tűri a zárt formát. Simonyi kötetének darabjai ezért a szabadvers kategóriája felé tolódnak el. A népdalos hangvételekkel szemben ezek a sikerültebbek. Egyénien formált ritmusuk az eszköztelen költői nyelv ellenére is hatásos, gördülékeny és igen természetes hordozója a költő gondolatainak.

A *Ne sírjatok* versei ebben az elrendezésben még egy ritka tulajdonság viselői: fölfelé menő rendben követik egymást. A kötet elejétől — mintegy regényként — végigolvasva a legizgalmasabb. A záró fejezet költeményei nemcsak feledtetik a kötetnek az elején felbukkanó és Simonyi normájától elmaradt néhány darabját, de teljessé teszik az ellentétekre épített mondanivalót, crescendo-t alkotnak.

Simonyi versei fontos és érdekes színpontját teszik irodalmunknak. Fennszóval állnak ki az ország műhelyében köznapian dolgozók munka hevébe vesző ügyéért is (*Intelem*). A szimpátiát, amellyel megnyernek bennünket, minde-nekelőtt a költő bátor témakezelése, szigorú szókimondása vívja ki:

*Mert becstelen, ki nyugalmát lelheti
küzdők s e küzdelmes nagy idő rovásán,
s csak félmosollyal is ha boldogabb,
mint társai a korban.*

— írja az *Ódá-ban* közösségi felelősség-érzettől, szocialista humanizmustól áthatva. (*Szépirodalmi Könyvkiadó 1966.*)

LOVRITY ENDRE